

E-plantsystemet 30 år - del 2

Lantbruksstyrelsen skärper kontroll och inför kvalitetsregler

Elitplantstationen kom på plats 1983 för att främja och bedriva forskning, utveckling och produktion av friskt och sortäkta växtmaterial. Initiativet var en del i en process för att lyfta kvaliteten på växter i Sverige.

Aronia melanocarpa GLORIE E får starka höstfärger i rött och orange.

Jordbruksdepartementet stod för en inledande insats 1971 genom att tillsätta en utredning om kontrollanstalterna på jordbrukets område. Utredningen presenterade 1976 delbetänkandet *Kontrollen av plantskoleväxter*. Det ledde till ett riksdagsbeslut 1977 om obligatorisk kontroll av plantskoleväxter. Såväl växternas sundhet som sortäkthet och kvalitet skulle kontrolleras. Beslutet gällde alla vedartade plantskoleväxter samt jordgubbsplantor. Ansvaret för kontrollen lades på Lantbruksstyrelsen. De ändringar i lagtext och riktlinjer som krävdes trädde i kraft den 1 januari 1978.

Syftet med lagändring och nya bestämmelser var helt enkelt att landets konsumenter skulle få plantskoleväxter av rimligt god kvalitet, och att de skulle få den växt vars namn stod på etiketten. Utredningen hade konstaterat att målet med den tidens plantskolekontroll, nämligen att tillförsäkra köparna ett fullgott material, inte uppfylldes. Med en starkt ökande försäljning av plantskoleväxter såg utredarna det därför som nödvändigt, från konsumentskyddssynpunkt, att skärpa regelverk och kontroll.

De första kvalitetsreglerna

För att möjliggöra en seriös och effektiv kontroll av plantskoleväxternas sundhet, sortäktighet och kvalitet krävdes ett tydligt regelverk att kontrollera mot. När ansvaret för kontrollerna 1978 landade på Lantbruksstyrelsen började myndighetens tjänstemän därför ganska omgående, med hjälp av kunniga branschpersoner, ta fram och införa kvalitetsregler för plantskoleväxter. Därmed fick alla parter något att hålla sig till. Plantskolorna fick kvalitetskrav på såväl sin egen produktion som import, projektörer fick möjlighet att precisera kvalitet och storlek i sina handlingar, vid leveranskontroll och besiktning fanns uppgifter att stämma av emot.

Hur såg kontrollen ut tidigare?

Den första formen av kontroll av plantskoleväxter infördes i Sverige i mitten av 1940-talet. Kontrollen var frivillig och avsåg sundhet, sortäktighet och kvalitet. År 1966 infördes obligatorisk kontroll av sundhet hos fruktträd, vinbär och hallon. Kontrollen av plantornas sortäktighet och kvalitet var däremot fortfarande frivillig. För övriga växtslag i plantskolesortimentet förblev all kontroll frivillig. Plantskolor och återförsäljare som var anslutna till den frivilliga kontrollen hade rätt att sätta det så kallade plantskolemärket på kontrollerat material.

Syftet med sundhetskontrollen var att material som planterades skall vara fritt från skadedjur och sjukdomar. De aktuella växtslagen kontrollerades under vegetationsperioden i plantskolor och andra försäljningsställen. Importerat salufärdigt material inspekterades genom stickprov vid införseltillfället. I de fall återförsäljaren var ansluten till den frivilliga kontrollen togs stickprov även hos denna.

Den frivilliga sortäktighetskontrollen syftade till att hindra plantskolor från att föröka olämpliga sorter och hantera växter under felaktig sortbeteckning. Kvalitetskontrollen, även den frivillig, syftade till att säkerställa att de som köpte plantskoleväxter fick ett fullgott material. Bland annat ställdes krav på rotsystem, underlag vid ympning och okulering, stamhöjd och ålder.

Statens plantskolenämnd var ansvarig för kontrollerna. Nämnden var underställd Lantbruksstyrelsen och bedrev även upplysningsverksamhet. När Lantbruksstyrelsen tog över kontrollfunktionen 1978 lades Statens plantskolenämnd ner.

Källor:

Regeringens proposition 1976/77:77 om kontrollen av plantskoleväxter

Jordbruksutskottets betänkande JoU 1976/77:30 och Riksdagsskrivelsen rskr 1976/77:277